

HUMANITIES INSTITUTE
Serhat Tertemiz, MA

EFENDİLİK SAVAŞI (1959) FAKİR BAYKURT (1929-1999)

İçindekiler

Efendilik Savaşı
Bebeler
Yaran Dede'nin Taşları
Yağmur Yağdıran
Keziban'a İzin
Pancar Otu
Beş Bilet
Müfettiş
Kıl
Zehir
Ham Meyvayı Kopardılar Dalından
Payımız
Can
"Get Ulan"
Ağzı Eğri Âdil Bey
Tavla Kralı
Sultan Çayırı
Mahallebi Çocuğu
Koşu
Bir Şevket
Haydar Beyin Evreni
Uğuro...
Enstitülü İlyas Pınarbaşı
Şemsi Pınarı
Milliyetçi Kerim Bey
Boykotçu Öğrencileri Dinlerken

Hakkında

Baykurt'un *Efendilik Savaşı* adlı öykü kitabı 1959 yılında *Köy ve Eğitim* dergisi yayınları tarafından yayımlanmıştır. İki bölümden oluşan eserin ilk on dört parçası öykü olarak değerlendirilirken ikinci bölümdeki on iki parça anı olarak nitelendirilir. "İsmail Hakkı Tonguç, Isparta'da köy öğretmenlerinin dergisi 'Demet'te bir tanıtma yazısı yazdı, beni beklemediğim derecede onurlandırdı. Sonraki baskılarında oğlundan izin alarak o yazıyı başa koydum. Birbirine yakın konulu öykülerim kendi aralarında bütünsellik bulmuştur. *Efendilik Savaşı*, başında İsmail Hakkı Tonguç'un tanıtma yazısıyla birlikte en sevdiğim kitaplarımdan biridir. Yeni öyküler, romanlar yazabilmek için bana itici güç olmuştur" (Yanardağ 2005, 77). Bütün öykülerinde ve yazınsal eserlerinde toplumcu-gerçekçi uygulamalara ve üsluba sonuna kadar sadık kalmış olan yazarın bu eserinde aynı zamanda doğalcı yazınsal akımın izleriyle de karşılaşmaktadır. Tamamen gerçek olaylar üzerine yaptığı gözlemlerden yola çıkarak öyküleri kaleme alan yazarın; belgeleme, gözlemeleme, röportaj yapma gibi yöntemlere başvurduğu görülür. Öykülerde yer alan karakterler arasında sıkı ilişkiler olduğu görülür. Bir öyküde figüratif olarak yer alan karakterin başka bir öyküde başkarakter olduğu görülür. İnsanı içinde bulunduğu uzamla gözlemler.

EFENDİLİK SAVAŞI

Kişiler

Anlatıcı (Açık/Sosyal) Ben-öyküsel ve dış-öyküsel anlatıcı yazarın sözcülüğünü ve temsilciliğini yapar. İsmi belirtilmeyen bir köyde bulunan enstitüde eğitimlik yapan anlatıcı köylü çocukların sınıf atlamak için verdikleri mücadeleyi gerçekçi bir üslupla anlatır. Toplumcu-gerçekçi yazınsal akımın ilkelerine bağlı kalan yazarın anlatıcısı ezilen kitlelerin yanında taraf alır.

Öfkeli Başkalarını sömürerek refah seviyelerini yükselten üst sınıflara karşı öfkeli. Onların öteki dünyada hesap vereceklerine inanır: "Tabii bunlar sadece bu yalan dünya için. Burada dilediği gibi yaşayan ağaların, aç açık kalmaan efendilerin, yarın orada boruları ötmeyecek" (Baykurt 2020, 3).

İnançlı "Hele öbür dünyaya sıra gelsin! Bu düzen orada ters mers gelecek, yukardakiler aşağı inecek, aşağıdakiler yukarı çıkacak!" (Baykurt 2020, 3).

Çaresiz Okutulmayan öğrenciler için üzüdür. Ne kadar kötü olursa olsun eğitim almalarını ister: "İçimden: "Hafızlığa verin bari!" diyorum" (Baykurt 2020, 6).

İlgili Tanıdığı çocukların durumuyla yakından ilgilenir: "Burada yatıp kalkan çocukta iş olur mu Müdür Bey?" (Baykurt 2020, 7).

Eleştirel Ona göre köylülerin içinde bulunduğu olumsuz durumdan tanrı da sorumludur: "Çok görmese bu kadar dağ yağarmıydı okumak için çırpınan köylü çocukların önüne?" (Baykurt 2020, 10).

Veli Anlatıcının küçük kardeşidir.

Feymahan Tasa Anlatıcının öğrencilerinden biridir.

Diğer anlatı kişilerinin isimleri şunlardır: müfettiş, gezici, müdür, Göçmen Ürfet'in oğlu vd.

Detaylı Olay Örgüsü

Kırsaldaki Üstün Sınıf Anlatıcıya göre Anadolu kırsalında yaşayan halkların yöneticileri ikiye ayrılmaktadır. Bunlardan biri ağalarken diğeryse efendilerdir. Ağalar, babalarından kalan mal, mülk ve sermaye sayesinde zengin olur ve zenginliklerini arttırmak için fakirleri kullanırlar. Efendilerse iyi eğitim alıp devlet kurumlarında memur olan okumuş kesimdir. Anadolu kırsalında yaşayan topraksız köylülerin kendi çocuklarını okutması oldukça zordur. Zira köylü sınıfı için çocuğu okula göndermek oldukça masraflıdır. Anlatıcı okuyarak sınıf atlamak isteyen köylü çocuklarına engel olan ağaların ve mülk sahiplerinin tanrı tarafından cezalandırılacağına inanır. Zira ebedi dünyada maddi hiçbir gücün değeri kalmayacaktır.

Üstün Sınıfa Geçme Mücadelesi Anlatıcının babasının kağnıdan düşüp öldüğü dönemlerde Veli dünyaya gelmiştir. İlkokulu bitirdikten sonra eğitimine devam etmek isteyen Veli birkaç defa Ankara'ya gidip yetkililerden yardım talep ettikten bir süre sonra tamamen kayıplara karışmıştır. Falcıya oğlunun durumunu soran anneye onun iyi olduğu söylenir. Feymahan Tasa'ya okula gitmek için çok çaba sarf etmiş ve bir süre sonra o da ortadan kaybolmuştur. Yıllar sonra anlatıcı onun Kadir Ağa'nın yanında uşak olduğunu öğrenir. Bir grup öğrenci ailelerinin desteğiyle kasaba okuluna gitmeye başlasalar da bakımsızlıktan ve kaldıkları yerin kirliliğinden dolayı derslerinde başarılı olamazlar. Öğrenciler aç ve açıktadır. Kasabaya gönderilemeyen çocuklar en iyi ihtimalle enstitüye gönderilir. Çoğu imam hatip veya hafızlık okur. Anlatıcı köylü çocukların önüne çıkarılan engellerden sorumlu olan kişileri eleştirir.

Temalar

Toplumsal Sınıf *Efendilik Savaşı* adlı öyküde Baykurt, enstitüde eğitimlik yaptığı yıllarda şahit olmuş olduğu olaylardan birini anlatmaya dayalı bir anlatıyla okura aktarır. Kırsaldaki sınıf çatışmasının kentlerdekinden eksik kalır bir yanı yoktur. Miras yoluyla zengin olan ağaların haricinde sınıf atlamanın tek yolu eğitim alıp memur veya beyaz yaka çalışan olmaktır. Anlatıcı, görev yaptığı köyde yaşayan çocukların sınıf atlamak için verdikleri mücadeleyi anlatır.

BEBELER

Kişiler

<i>Anlatıcı</i>	Ben-öyküsel anlatıcı yazarın sözcülüğünü ve temsilciliğini yapar.
<i>Halil Çavuş</i>	Onuncu çocuğu dünyaya gelen işsiz bir köylüdür.
<i>Yakup</i>	Köyün bakkalıdır.
<i>Süleyman</i>	Anlatıcının yeğenidir.
<i>Bibili</i>	Köylü kadınlardan biridir.
<i>Güllo</i>	Köylü kız çocuklarından biridir.
<i>Fahriye</i>	Sayıt'ın kızıdır.

Detaylı Olay Örgüsü

Köydeki Çocuk Sayısının Fazlalığı Anlatıcının eğitimlik yaptığı köydeki yerlilerin yaşam koşulları kötüdür ve refah seviyesi oldukça düşük olmasına rağmen mümkün olduğu kadar çocuk sahibi olmaktadır. Bazı köylülerin hiç çocuğu olamazken bazılarının da çok fazla sayıda çocuğu olur. Bundan dolayı köylü çocuklar elverişsiz ortamlarda, oldukça kötü şartlarda ve imkansızlık içinde büyürler.

Çocukların Bakımsızlıkları Yakın zaman önce onuncu çocuğu dünyaya gelmiş olan Halil Çavuş, yaz mevsimlerinde Çanakçı'yla birlikte ortak tarla ekmek haricinde yılın geri kalanında faydasız işlerle uğraşır. Bakkal Yakup'un dükkanının önünde sigarasına oyun oynar, değirmen önünde köpek boğuşturur, cami önünde yumurta tokuşturur ve sık sık eşini döver. Çocukların kendi hallerinde büyüdüklerini gören anlatıcı onları okula yazdırsa da neredeyse hepsi bakımsızlık ve ilgisizlikten dolayı derslerde ilerleyemezler. Anlatıcının ablası oğlu Süleyman'ı ekinlerin altına yatırır. Bundan dolayı Süleyman çocukluğunun çoğunu hasta olarak geçirir. Fakat zamanla büyüyen Süleyman sağlıklı bir çocuk olur. Köyde lise bitirmiş olan genç de varlıklı bir kızla evlenmiş olmasına rağmen köylülükten kurtulamamıştır. Anlatıcı da oldukça zor bir çocukluk geçirmiştir. Bibili'nin iki yaşındaki Cennet adlı kızının altına işediğini, onun oldukça kötü koktuğunu ve kıyafetin kızın üzerinde uzun süre kaldığını hatırlar. Güllo, işten yorgun bir halde dönen ebeveynlerinden ilgi görmeye çalışırken onlar tarafından dövülür. Sayıt'ın Fahriye'ye köydeki çocukları korkutmaktadır. Çocukların en temel ihtiyaçları bile oldukça zor karşılanmaktadır.

Temalar

Toplumsal Sınıf *Bebeler* adlı öyküde Baykurt, Anadolu köylerinde yaşayan ailelerin çocuklarının esenliksiz durumunu gerçekçi tasvirler ve olaylar aracılığıyla okura aktarır. Böylece köylü sınıfının içinde bulunduğu kötücül ve olumsuz duruma değinilmiş olunur. Oldukça kötü şartlarda dünyaya gelen ve yetişen köylü çocukların iyi bir gelecekleri olması mümkün değildir. En temel ihtiyaçları bile karşılanamaz. Eğitim almaları gereken yaşlarda ağır işlerde çalışırlar.

YARAN DEDE'NİN TAŞLARI

Kişiler

<i>İbrişah</i>	Doğumlarının kısa bir süre sonra hayatını kaybeden çocukların annesidir.
<i>Yoluk Fatma</i>	Gebe kaldıktan bir süre sonra çocuklarını kaybeden köylü kadındır.
<i>Beytullah Hoca</i>	Seksen yaşındaki din istismarcısıdır.
<i>Kır Ali</i>	Kahvecidir.

Anlatıcı Ben-öyküsel ve dış-öyküsel anlatıcı yazarın sözcülüğünü ve temsilciliğini yapar.

Diğer anlatı kişilerinin isimleri şunlardır: Yakup, Arif Bey, Öğretmen İbrahim, Ekiz Ali vd.

Detaylı Olay Örgüsü

İki Köylü Kadının Çocuk Özlemi Defalarca gebe kalmış olmasına rağmen Yoluk Fatma her gebeliğinin sonlarına doğru bebeğini düşürmektedir. İbrişah ise defalarca çocuk dünyaya getirmiş olmasına rağmen her çocuğunu birkaç ay sonra yitirmiştir. Bundan dolayı çocuk sevgisi aşırı gelişen ikili köydeki her çocuğa aşırı ilgi gösterir. Beytullah Hoca'ya defalarca fal baktırıp dua ettirirler. Kuran okutturur ve istihareye yatırılırlar. Keramet sahibi olduğuna inanılan Beytullah Hoca'dan sorunlarına çözüm bulmasını isterler.

Beytullah Hoca'nın Onların İncancını İstismar Etmesi En sonunda rüyasında ikilinin eşlerini Yaran Dede Türbesi'nden taş çalarken görmüş olan Beytullah Hoca, taşlar geri götürülmedikçe çocuklarının olmayacağını söyler. Bunun üzerine kocalar almış oldukları taşları geri götürüp affedilmeyi beklerler. Anlatıcının evini ziyaret eden Beytullah Hoca bütün evrenin hikmetle çalıştığını söyler. Anlatıcı ona inanmasa da ebeveynleri hocayı onaylarlar. Beytullah Hoca'ya göre ikilinin çocuklarının olmasının sebebi Yaran Dede'den taş çalmış olmalarıdır. Fakat anlatıcı Kır Ali'nin de oradan taş çaldığını ve boy boy çocukları olduğunu söyleyerek Beytullah Hoca'nın iddiasını hemen çürütür. Beytullah Hoca konuya kendince bir açıklama getirip durumu lehine çevirdiğini sanır. Diğer büyükler de onu onaylar. Fakat anlatıcının tespiti mantıklıdır. Herkesin argümanları kolayca çürütülebilse de yine de istediklerine inanmaya devam ederler.

Temalar

İnanç “Yaran Dede'nin Taşları adlı hikâyede çocuğu olmayanların yaşadığı sıkıntılar, baş vurduğu yollar anlatılır : İbrişah ile Yakup'un çocukları olmaz. Olanlar da çok yaşamaz ve ölür. Beytullah Hoca'ya giderler, o da onlara bir çözüm yolu olduğunu söyler. Yaran Dede'den aldıkları taşları, yerlerine koymaları gerekmektedir. Eğer taşları yerlerine koyarlarsa çocukları olacaktır” (Yanardağ 2005, 173). Beytullah Hoca, çocuk sahibi olamayan çiftleri inanç istismarına uğratarak onlara sahte umutlar satar.

YAĞMUR YAĞDIRAN

Kişiler

Anlatıcı Ben-öyküsel anlatıcı yazarın sözcülüğünü ve temsilciliğini yapar.

Muhtar Köyün muhtarıdır.

Molla İsmail Köydeki gerici bir din istismarcısıdır.

Şakir Hacı Okkalının oğludur. Enstitünün bahçe yapmasına yardım eder.

Yusuf Öğretmendir.

Detaylı Olay Örgüsü

Şakir'in Kaynanasının Enstitüye Tarla Bağışlaması Öğretmen olarak atandığı okulda ikinci vaktinden sonra derse ara veren anlatıcı bahçe uygulaması yapacağı yeri inceler. Arazi oldukça küçüktür. Muhtardan okuldaki çalışmalar için toprak tahsis edilmesi istense de oldukça küçük bir arazi verilir. Zira Molla İsmail, tahsis edilecek alana öğrencilerin kilise yapacağı söylentisini çıkarmıştır. Hacı Okkalının Şakir anlatıcıya gelir ve kaynanasının enstitüye tarlasını bağışladığını haber verir. Toprak tamamen bakiredir ve susuzdur. Yağmurun yağmaya başlaması üzerine Şakir anlatıcıya geçmişinden bahsetmeye başlar.

Şakir'in İlkokuldan Babası Tarafından Alınması Küçüklüğünde yaşadıkları köye çok yakın olan Hacılar köyündeki yatılı okula gönderilen Şakir üçüncü sınıfa kadar eğitim almıştır. Mezun olması

durumunda zabıt okuluna gönderilecektir. Öğretmenler onu başarılı bir öğrenci olarak görür. Bir gün eve tatil için geldiğinde köyün yağmur duasına çıktığını gören Şakir babasına; yağmurun duayla değil buharla oluştuğunu söyler. Bu bilgiyi öğretmeninden öğrenmiştir. Oğlunun verdiği bilgiden onun dinden uzaklaştığını düşünen baba onu bir daha okula göndermez. Bu yüzden Şakir zabıt olamaz. Öğrendiği çoğu şeyi de unuttur. Her yağmur yağdığı anda okul günlerini ve babasının kendisine kızdığı günü hatırlar.

Temalar

Ataerkillik Yağmur Yağdıran adlı öyküde Baykurt, öğretmenlik yapmaya başladığı bir enstitüdeki öğrencilere bahçecilik alanında uygulama yaptırabilmek için yer tahsis etme konusunda yaşadığı sıkıntılardan bahseder. Muhtardan enstitü için yer tahsis edilmesini ister fakat Molla İsmail inanç istismarıyla bu girişime engel olur. Aynı şekilde Şakir, üçüncü sınıfı bitirdikten sonra babasıyla yağmurun nasıl yağdığı konusunda tartışır. Oğlunun dinden uzaklaştığını düşünen baba onu okuldan alır.

KEZİBAN'A İZİN

Kişiler

<i>Anlatıcı</i>	Ben-öyküsel anlatıcı yazarın sözcülüğünü ve temsilciliğini yapar.
<i>Muhtar</i>	Köyün muhtarıdır.
<i>Kozak Mehmet</i>	Köy kurulu üyesidir.
<i>Kezban</i>	Kozak Mehmet'in kızıdır.

Diğer anlatı kişilerinin isimleri şunlardır: Babayığit'in Ahmet, Şeref; öğrencidir, Elif; öğrencidir, Ahmet Tuna, Keme Kadir'in Ramazan, Paşa Kızı'nın Veli vd.

Detaylı Olay Örgüsü

Öğrencilerin Derslere Katılamamaları Okulun penceresinden köyü izleyen anlatıcı, gördüğü kara cehalet karşısında pes etmemeye kararlıdır ve insanları aydınlatma mücadelesine devam edeceğine and içer. Köyde göreve başlamasının üzerinden birkaç hafta geçmiş olmasına rağmen devamsızlık yapan öğrencilerin sayısı oldukça fazladır. Zira çocukların çoğu ebeveynlerine ev, tarla ve hayvan işlerinde yardım etmektedir. Köylüler çocuklarının geleceği konusunda oldukça umursamazdırlar. Yeni genç eşiyile gününü gün eden muhtar öğretmene evlenmesini, ava çıkmasını ve öğrencileri dert etmemesini tavsiye eder.

Öğrencilerin Ailelerine Çeşitli İşlerde Yardım Etmeleri Birkaç defa şehre inip yetkililerle öğrencilerin eksiklerini gidermek konusunda yardım istemiş olan anlatıcı ödenek yoksunluğundan dolayı her seferinde eli boş dönmüştür. Sınıftaki çocuklar çoğu zaman sobanın etrafına toplanıp ıslak kıyafetleri kurutur. Ders için gerekli olan hiçbir araç-gereç olmadan ders işlemeye çalışan anlatıcı, bütün sınıflara ayrı ödevler verir. Mevcut müfredatı uygulamaya çalışır. Çocukların çoğu bakımsızlık ve ilgisizlikten dolayı oldukça kötü durumdadır. Köy Kurulu Üyesi Kozak Mehmet anlatıcıyı ders sırasında ziyaret eder. Askerlik döneminde kendisine iyilikleri dokunmuş olan yüzbaşıyla ve onun eşiyile olan anılarını anlatır. Ardından annesiyile birlikte çamaşır yıkamaya giden kızı Kezban'ın derse gelemeyeceğini söyler.

Temalar

Ataerkillik Keziban'a İzin adlı öyküde Baykurt, eğitimci olarak görev yaptığı enstitülerden birinde köylü öğrencilerin yaşadığı zorlu hayat koşullarından gerçekçi bir üslupla bahseder. Okula gitmesi gereken köylü çocukların çoğu ebeveynlerine ev, tarla ve hayvan işlerinde yardım ederler. Bundan dolayı çoğu öğrenci okula oldukça nadir gider. Özellikle kız çocuklarının üzerindeki yük oldukça ağırdır. Ataerkil toplumsal normlar yerel halkın ileriye dönük adımlar atmasına engel olur.

PANCAR OTU

Kişiler

<i>Anlatıcı</i>	Ben-öyküsel anlatıcı yazarın sözcülüğünü ve temsilciliğini yapar.
<i>Mustafa</i>	Eğitmendir.
<i>Ezo</i>	Öğrencidir.
<i>Tahir Ağa</i>	Tüccardır. Köylülerden afyon otu satın alıp Suriye’de satar.

Detaylı Olay Örgüsü

Köye Baharın Gelmesi Eğitimci Mustafa’yla birlikte bahçeye çıkan anlatıcı, baharın yaklaşmasıyla birlikte geçen sene aşılana ağaçları gözlemlemeye başlar. Ağaçların yeşereceği günü ipe çeker. Zira ağaçlar için uzun süre emek verilmiş ve sabredilmiştir. Fakat köylüler için her bahar oldukça zor geçmektedir. Zira emeklerinin karşılığını alamamaktadırlar. Öğrencilerine bazı ödevler ve sorumluluklar veren anlatıcı, onların yalnızca anlatıcıdan çekindikleri için kendilerine söylenenlere uyduklarını anlar. Öğrencilerden biri pancar otunun ne olacağını öğretmene sorar.

Köylülerin Gizlice Afyon Otu Yetiştirmeleri Afyon otu ekip sütünü çıkarıp satan köylüler emeklerinin karşılığını alamamaktadırlar. Bundan dolayı pancar yetiştirmeye ve bunları şeker fabrikalarına satmaya başlarlar. Tahir Ağa köylülerin yetiştirdiği afyon otlarını yüksek fiyattan satın alır. Fakat bir süre sonra Tahir Ağa’nın afyon otunun kilosunu 180 liraya Suriye’de sattığı ve bundan dolayı tutuklandığı ortaya çıkar. Köylüler devletin el koyduğu ve aracılardan aldığı afyonların yüksek kârlarla başka ülkelere satıldığını anlarlar. Gizlice afyon otu yetiştiren köylüler kaçakçılığa başlar ve devletten korktukları için afyon otuna pancar otu derler.

Temalar

Toplumsal Sınıf *Pancar Otu* adlı öyküde Baykurt, Anadolu kırsalında yaşam mücadelesi veren köylü sınıfının içinde bulunduğu durumu kendi tecrübelerinden faydalanarak gerçekçi bir üslupla öykülemiştir. Oldukça zor şartlarda büyük emek vererek üretim yapan köylüler hem devlet hem de tüccarlar tarafından kullanılırlar. Bunu fark eden köylüler öğrendikleri yöntemlerle kendi çıkarlarını korumaya çalışırlar. Köyde gizlice afyon üreten köylüler kaçakçılık yapmaya başlarlar.

BEŞ BİLET

Kişiler

<i>Anlatıcı</i>	Ben-öyküsel anlatıcı yazarın sözcülüğünü ve temsilciliğini yapar.
<i>Deligöz Ali</i>	Köylülerden biridir.
<i>Küçük İsmail</i>	Köylülerden biridir.
<i>Gümüş Hoca</i>	Köydeki dindar inananlardan biridir.
<i>Kadir Usta</i>	Köyde yaşayan dindarlardan biridir.
<i>Arif Hoca</i>	Köyde yaşayan dindarlardan biridir.
<i>Veli Hoca</i>	Köyde yaşayan dindarlardan biridir ve cami imamıdır.

Detaylı Olay Örgüsü

Akkaya Köyünden İki Atlının Gelmesi Öğretmenlik yaptığı okulun bulunduğu köyde bahar mevsiminin gelmesiyle birlikte anlatıcının derslerine olan katılım artmış ve öğrenciler temizlenip

karınlarını doyurmaya başlamışlardır. Havaların ısındığı dönemde köyde her şey bir nebze de olsa düzelmektedir. Okulun önünde kentli gibi giyinmiş ancak öyle olmadığı anlaşılan iki adam gören anlatıcı onları selamlar.

Cami Yapımı İçin Para Yardımı Toplanması Akkaya köyünden gelen iki atlı; köylerinde cami olmadığını, bir cami yaptırmak istediklerini ve bundan dolayı bir güreş müsabakası düzenleyip bilet sattıklarını söyler. Fakat anlatıcı köylülerin fakir olduğunu ve bilet satın alamayacaklarını söyler. Zira anlatıcıya göre köyün camiden önce okula ihtiyacı vardır. Fakat yoğun ısrarlara dayanamayan anlatıcı beş bilet satmayı kabul eder. En ucuz fiyattan bilet alan anlatıcı köyde yaşayan dindar hocalara biletleri satmaya başlar. Başlangıçta her biri bilet almaya yanaşmasa da konu cami yaptırmak ve sevap kazanmak olunca hepsi bilet satın alır. Gün içinde anlatıcı elindeki bileti de satar. Anlatıcı güreşi sevse de müsabakalara katılamayacağını söyler.

Temalar

Gelenek *Beş Bilet* adlı öyküde Baykurt, Anadolu kırsalında camisi olmayan ücra köylerde cami yaptırmak amacıyla çoğu zaman halktan para yardımı toplandığını anlatmaktadır. Akkaya köyünden gelen ikili cami yapımı için güreş müsabakası bileti satmaya çalışırlar. Fakat yardım istedikleri köyün düzgün denilebilecek bir okulu bile yoktur. Yerli halkın sömürülmesine razı gelmeyen anlatıcı yalnızca köydeki aşırı dindarlar için bilet alır ve aldığı biletleri onlara satar.

MÜFETTİŞ

Kişiler

Müfettiş Köy okulunu teftiş etmeye gelen devlet memurudur.

Anlatıcı Köy okulunun öğretmenidir.

Deligöz Ali Köylülerden biridir. Anlatıcının arkadaşıdır.

Detaylı Olay Örgüsü

Müfettişin Köy Okulunu Teftiş Etmesi Anlatıcının görev yaptığı köy okulunu teftiş etmeye gelen müfettiş, sınıftaki bitli öğrencileri görmesi üzerine çok sinirlenir. Anlatıcı bitlerden nasıl kurtulacağını öğretmişse de öğrenciler ısrarla okula bitli halde gelirler. Müfettiş öfkeli bir halde Cumhuriyet okullarına bitli bir halde gelip eğitim alınamayacağını söyler. Bunun üzerine anlatıcı öğrencileri geri çeviremeyeceğini ve onları zaten okula getirmenin oldukça zor olduğunu söyler. Anlatıcının tek odalı bekâr evine gidildiğinde müfettiş azarlamalarına devam eder. Öğrencilere bitlerden nasıl korunulacağını ve kurtulacağını öğretmesi gerektiğini söyler. Fakat anlatıcı müfettişe öğrencilerin ve yaşadıkları yerlerin sürekli temizlenmesi gerektiğini ve kendilerine ait oturup yatacak odalarının olması gerektiğini söyler. Bu da köylüler için oldukça masraflı olacaktır. Ne olursa olsun müfettiş öğrencilere bunun öğretilmesini, gerekirse uyumsuz öğrencilerin cezalandırılmasını ister.

Anlatıcının Müfettişe Ders Vermesi Anlatıcının masasının üzerinde E. M. Remarque'ın *İnsanları Seveceksin* adlı eserini görünce müfettiş oldukça sinirlenir. Zira müfettiş yazarın solcu ve yasaklı yazarlar arasında olduğunu söyler. Anlatıcı yazarın Alman olduğunu söylese de müfettişi kararından caydırmayı başaramaz. Bunun ardından A.B.D.'li ve İngiliz yazarlarını okumasını önerir. Steinbeck'e övgüler yağdırır. Fakat Steinbeck de sol görüşlüdür. Müfettiş övdüğü eserlerin ve yazarların sol ideoloji etkisinde olduğunu farkında değildir. Yazarının kim olduğunu bilmediği *Garp Cephesinde Yeni Bir Şey Yok*'u över. Eser E. M. Remarque'a aittir. Anlatıcı müfettişe kitabı ödünç verir. Kitabın kapağındaki yazar adını gören müfettiş öfkeye kapılarak anlatıcıyı rapor edeceğini söyler.

Temalar

Güç *Müfettiş* adlı öyküde Baykurt, bir köy okulunda öğretmenlik yaptığı dönemde okulu teftiş etmeye gelen müfettişle yaşadığı tartışmayı anlatır. Müfettiş anlatıcının sınıfındaki bitli öğrencileri bakanlığa rapor edeceğini söyler. Fakat müfettiş ülke gerçeklerinden oldukça uzaktır. Yalnızca

kendisine emredilen şeyleri yapar. Anlatıcıyı okuduğu kitaplar konusunda yönlendirir. Sol ideoloji benimsemiş eserleri okumasını yasaklar. Devlet kendini her kurumda hissetirir. Devlet kendisine boyun eğen vatandaşlar yetiştirmeyi kendine görev edinmiştir.

KIL

Kişiler

Anlatıcı Ben-öyküsel anlatıcı yazarın sözcülüğünü ve temsilciliğini yapar.

Şakir Köyün bültencisidir. Gündeme dair haberleri köylülere anlatır.

Aylaz Ali Çeşme yanındaki odada görevlidir. Köye gönderilen gazeteleri alır.

Detaylı Olay Örgüsü

Köylülere Haberlerin Nasıl Ulaştığı On sekiz yirmi günde bir postaneden toplanıp köye getirilen gazeteler Aylaz Ali'nin çeşme başında bulunan "bülten" adı verilen odasında köylülere okunur. Zaman zaman anlatıcı da köylülere gazetede ki haberleri okusa da Şakir'in verdiği etkiyi yaratamaz. Zira gazetede ki haberler, olaylar, dil ve üslup köylülere çok yabancıdır. Köylülere bu haberlerin basit bir dille aktarılması gerekmektedir. Fakat Şakir havaların ısınacağından, Mekke'ye giden yolculardan, kadınların çok fazla doğum yapacağından ve çevre beldedeki olaylardan köylü üslubuyla bahseder. 6 Nisan olayı ve Menderes'le İnönü arasındaki rekabeti de köylülerin ilgisini çekecek şekilde anlatır.

Köylülerin Hurafelerle İlgilenmeleri Ulupınar, Akça, Erikli'deki hacıların başına gelen olayların yanında Konya'da bir evliya görmüş köylü kadından bahsedilir. Konya'daki köylü kadının tarlada çalışırken evliya gördüğü ve evliyanın köylülere haber verilmesini istediğini söylediği anlatılır. Şakir ise aynı olayı daha farklı bir şekilde anlatır. Ona göre İstanbul'daki bir kadının rüyasına evliya girmiştir. Anlatıcının anlattığı olaylara Şakir onaylamadan inanılmaz.

Temalar

Ataerkillik *Kıl* adlı öyküde Baykurt, köyde yaşayan yerlilerin gazetelerde verilen haberlerden ziyade haberlerden yola çıkarak uydurma hikayeler üreten ve haberleri mahallileştirerek anlatan Şakir'i nasıl dinlediklerini anlatır. Köylüler Şakir'in anlattığı olayların aksiyonuna ve kullandığı üslubun büyümesine kendilerini kaptırırlar. Onun anlattığı her şeyi doğru kabul edereken nesnel ve gerçekçi haberler duyuran anlatıcıyı kimse dinlemez.

ZEHİR

Kişiler

Kâzım Köyün kahvehane işletmecisidir.

Cart Veli Köylülerden biridir.

Kosalı Köylülerden biridir.

Göçmen Ürfet Tavuklarının öldürülmesi üzerine hakkını aramak isteyen köylülerdendir.

Anlatıcı Ben-öyküsel ve dış-öyküsel anlatıcı yazarın sözcülüğünü ve temsilciliğini yapar.

Detaylı Olay Örgüsü

Köylülere Fare Zehiri Dağıtılması Kâzım'ın kahvesine bir dostuyla birlikte giren anlatıcı radyo dinlemek ister. Hava oldukça soğuk ve yağışlı olduğundan yollar çamurludur. Fakat Kâzım oldukça cimri olduğundan pilin bitmesinden korktuğu için ya radyoyu hiç açmaz ya da biraz açıp kapatır. Devlet tarafından köylülere tarla fareleriyle mücadele etmek amacıyla zehir dağıtılmıştır. Fakat birkaç gün sonra köylüler arasında çıkan kavgalarda bu zehirlere kötü amaçlarla kullanıldığı ortaya çıkar.

Köylülerin Birbirlerinin Tavuklarını Zehirlenmesi Birbirleriyle komşu olan Cart Veli ve Kosalı birbirlerinin tavuklarından rahatsızdırlar. Sürekli alan ihlali yaşanır. Bundan dolayı devlet tarafından verilmiş fare zehirlerini birbirlerinin tavuklarını zehirlenmek amacıyla kullanırlar. İkili arasındaki mücadele büyür ve çetrefilli oyunlar oynanır. Köydeki dindarlar bu durumu fırsat bilerek halkın dinden ve imandan uzaklaştığı için bu duruma düşüldüğünü söylemeye başlarlar. Aynı şekilde başka köylülerin de birbirlerinin tavuklarını zehirledikleri görülür. Göçmen Ürfet tavuklarını öldürenlerin bulunması için karakola başvurmaya karar verir. Fakat faili meçhullerin sorumlularının bile bulunamadığı bir ülkede tavukların katilinin bulunacağını düşünen Göçmen Ürfet'le alay edilir.

Temalar

Ataerkillik *Zehir* adlı öyküde Baykurt, öğretmenlik yaptığı köylerden birinde, kış mevsiminin yaşandığı bir dönemde, devletin tarla fareleriyle mücadele etmek için dağıttığı zehirleri köylülerin birbirlerinin tavuklarını öldürmek için nasıl kullandıklarını anlatır. Birbiriyle sorunu olan her köylü fare zehiri kullanarak birbirlerinin tavuklarını zehirlerler. Bu durumdan herkes zarar görür. Din istismarcıları için yaşanan durum kendilerini göstermeleri için iyi bir fırsattır.

HAM MEYVAYI KOPARDILAR DALINDAN

Kişiler

<i>Anne</i>	Anlatıcının dizleri ağrıyan annesidir.
<i>Anlatıcı</i>	Ben-öyküsel ve dış-öyküsel anlatıcıdır.
<i>Osman Ağa</i>	Büyüçüdür. Din istismarcısıdır.
<i>Şerfe</i>	On iki yaşındaki kızını evlendirmek zorunda kalan annedir.
<i>Mehmetçe</i>	Şerfe'nin akrabasıdır. Oğlunu onun kızıyla evlendirir.
<i>İbrahim</i>	Mehmetçe'nin Kezban'la evlenen oğludur.
<i>Kezban</i>	Şerfe'nin on iki yaşında evlendirilen kızıdır.
<i>Kara Hafız</i>	Büyüçüdür. Din istismarcısıdır.

Detaylı Olay Örgüsü

Dizleri Ağrıyan Annenin Üfürükçü Osman Ağa'ya Gitmek İstemesi Uzun zamandır diz ağrısı çeken annesinin ısrarları üzerine anlatıcı onu Parpıcı Osman Ağa'ya götürmeye karar verir. Zira doktorlar, hemşireler ve eczacılar muayene için oldukça yüksek meblağlar istemektedirler. İlaçların ücretleri de oldukça yüksektir. İsrarlara daha fazla dayanamayan anlatıcı annesiyle birlikte Osman Ağa'nın ocağına doğru yola çıkar. Bir ağanın tarlasından geçerken ortada bir karartı olduğunu görürler. Tarlanın ortasındaki ağacın dibindeki karartıya yaklaşıldığında bir kadının kollarını açmış bir halde tanrıya yakarmakta olduğunu fark ederler. Kadın oldukça dertli görünür. O da Kara Hafız'a gitmeye çalışmaktadır.

Şerfe'nin Küçük Yaşta Evlendirilen Kızını Büyüyle Kurtarmaya Çalışması Beşinci çocuğunu doğurmadan önce eşini kaybetmiş olan Şerfe, kısa süre sonra son kızını dünyaya getirir. Bütün baskılara rağmen eşinden sonra evlenmemiş olan kadın karakter dört kızını da evlendirmiştir. On iki yaşına gelen beşinci kızı Kezban Mehmetçe'nin İbrahim adlı oğluna istenir. Zira bu sayede iki aile toprakları bölmek zorunda da kalmayacaktır. Mahalle baskısı ve ailenin baskısı nedeniyle Şerfe teklifi kabul eder. Oldukça cimri olan aile düğünü aceleyle ve ucuza getirir. Gerdek gecesi Kezban İbrahim'e karşı koyar. Bundan dolayı ikili arasında cinsel birleşme gerçekleşmez. Gece yarısı annesinin evine geri dönen Kezban yara bere içindedir. Zor da olsa kendini kurtarayı başarmış olan Kezban baskılar nedeniyle Şerfe tarafından geri götürülür. Birkaç defa evden kaçıp annesinin evine gelen Kezban geri dönmek zorunda kalır. En sonunda Kara Hafız'a gidip kızıyla ilgili çıkarılan dedikoduların kaldırılmasını

isteyen Şerfe'ye bir reçete verilir. Şerfe Kezban'ın namusunu ve şerefini büyüyle kurtarmaya çalışır. Anlatıcıyla annesi Osman Ağa'nın yerine ilk adımı sağ ayakla atarak girerler.

Temalar

Ataerkillik "Ham Meyvayı Kopardılar Dalından başlığını taşıyan hikâye köylerde çok erken yaşlarda evlendirilen kızların durumlarını anlatır. Bu parça yüreği titreten sahnelerle dolu. Baykurt, bunları pek küçükken kovaya verilen günahsız Keziban'ın anasını konuşurarak ortaya serer". "Köyde hasta olmanın zorlukları, ilaçsızlık, doktorsuzluk, köylülerin kendi imkânlarıyla iyileşme çalışmaları Ham Meyvayı Kopardılar Dalından da işlenmiştir" (Yanardağ 2005, 44-166).

PAYIMIZ

Kişiler

Kel Yaşar Ortakçı köylülerden biridir.

Kadiroğlu Ortakçı köylülerden biridir.

Aylaz Ali Köylüdür.

Bekir Hafız Armutlu'da cami imamıdır.

Ferik Hasan Köylüdür.

Şerif Ali Köyün ağasıdır.

Detaylı Olay Örgüsü

Toplanan Mahsülün Ortak Harımda Toplanması Anlatıcının annesiyle birlikte yaşadığı köyde köylülerin harman yeri ortaktır. Toplanan mahsuller ortak harımda toplanır ve dönüşümlü olarak çalışılır. Zaman zaman harmandan elde edilen mahsullerin aileler arasında adaletsiz bir şekilde dağıtılması nedeniyle tartışmalar çıkmaktadır. Kel Yaşar ve Kadiroğlu gibi isimler hayvanların ve samanların kendi alanlarına girmesi nedeniyle sürekli kavga ederler.

Mahsulün Adaletsizce Dağıtılması Harman alanında çalışıldığı ve mahsullerin toplanıp harıma yerleştirildiği bir gün yağmur bulutları görülür. Rüzgardan dolayı göz gözü görmez ve dinlenmek üzere olan kişilerin yiyeceklerine toz bulaşır. Oldukça zor şartlarda çalışan köylüler harman alanını bitirirler. Harmanın sahibi olan Şerif Ağa harman alanına gelir. Köylülerin topladığı mahsulleri bölüştürür. Toplamda kişi başı toplanan otuz altı teneke ürünün 18'ini kendine diğerlerini de aileye verir. Emeğin karşılığının alınmadığını gören ve oldukça az kazanç için köylülerin birbirlerini yediklerini gören anne ağlamaya başlar.

Temalar

Adaletsizlik *Payımız* adlı öyküde Baykurt, köyde üretilen ürünlerin ortak bir harımda toplanıp ağa tarafından köylüler arasında nasıl adaletsizce dağıtıldığını anlatır. Ortak harman alanını eken köylüler, bütün işi kendileri yapsalar da en büyük payı toprağın sahibi olan köy ağası alır. Köylüler bu durumdan derin bir rahatsızlık duysalar da yalnızca üzümle yetinirler.

CAN

Kişiler

Abdullah Tarlada çalışırken yorgunluktan bayılan köylüdür.

Ali Köylülerden biridir.

Molla Veli Köylüdür. Batıllara ve hurafelere fazla inanır.

Taki Bey Köydeki toprak ağasıdır.

Detaylı Olay Örgüsü

Abdullah'ın Yorgunluktan Bayılması Anlatıcıyla birlikte Abdullah ve Molla Veli tarlada çalışıp köylülere yardım etmeye çalışırlar. Onları ağaların tahakkümünden kurtarmak ve ekonomik, toplumsal ve siyasal alanlarda onları ileri götürmek için bazı girişimlerde bulunurlar. Tarlada çalışıldığı sırada Abdullah bayılır. Yanındaki çalışma arkadaşları onu doktora götürmeye karar verirler. Anlatıcıyla Molla Veli Abdullah'ı sırtlayıp yola çıkar.

Köylülerin Batıllarla İstismar Edilmesi Yolculuk sırasında Taki Bey'in tarlalarından geçilir. Yıllarca köylülerin emeğiyle zenginleşmiş olan toprak ağası onlara sefaletten başka hiçbir şey getirmemiştir. Tarlaları genişlemiş olan Taki Bey sefaletin baş kaynaklarından. Abdullah ve köylüler için yol boyunca dua eden Molla Veli her şeyin dua ve inançla düzeleceğine inanır. Tanrının inayetiyle her şeyin yoluna gireceğine inanır. Fakat anlatıcı Molla Veli'ye bunun doğru olmadığını bir fıkrayla anlatır. Molla Veli Hacı adlı bir filmdeki başkarakterin tanrıya olan adanmışlığına değinir. Anlatıcı bunu umursamadığını ve şu anda önemli olanın yalnızca Abdullah'a yardım etmek olduğunu söyler. Ayrıca asla din konulu bir film için zaman ve para harcamayacağını söyler.

Temalar

Ataerkillik Can adlı öyküde Baykurt, öğretmenlik yaptığı köylerden birindeki topraksız köylünün toprak ağasının tarlalarında ne kadar zor şartlar altında çalıştığını anlatır. Taki Bey'in tarlalarında çalışan köylüler emeklerinin karşılığını alamadıkları gibi sürekli hastalanırlar. Yoğun çalışmadan dolayı iş sırasında bazı köylüler bayılır. Molla Veli gibi dindar karakterler her şeyi tanrıdan geldiğine inanarak çektikleri eziyeti ve cefayı kabullenirler. Anlatıcı Molla Veli'ye düşünce biçiminin doğru olmadığını anlatmaya çalışır.

“GET ULAN”

Kişiler

Kara Mehmet Anlatının başkarakteridir. Oğluna mektup göndermeye çalışır.

Ramazan Jandarmanın oğludur. Kara Mehmet'in köylülerindendir.

Boyacı Çengel bıyıklı bir ayakkabı boyacıdır.

Detaylı Olay Örgüsü

Kara Mehmet'in Oğluna Mektup Göndermeye Çalışması Jandarmanın oğlu Ramazan'la şehre inmiş olan Kara Mehmet oğluna mektup gönderecektir. Hayatı boyunca köyden şehre yalnızca üç defa inmiştir. Evlendiği dönemde kente gitmiş olan Kara Mehmet uzun bir aradan sonra şehre yeniden gelir. Oğluna mektup göndermek için postane sırasına girer. Asker ceketiyle içeri giren Mehmet sıraya girer. Sırası geldiğinde kendisine bir havale kağıdı verilir ve bunu doldurması istenir. Fakat Kara Mehmet okuma-yazma bilmemektedir. Bundan dolayı kağıdı kendi adına dolduracak birilerini arar.

Çeşitli Nedenlerden Dolayı Postayı Gönderememesi Postanede çalışan bir memurdan kağıdı doldurmasını rica eden Kara Mehmet odadan kovulur. Dışarıdaki arzuhalcilere para karşılığında belgeyi doldurabileceği söylenir. Havale kağıdını veren memura geri dönse de kağıdı bizzat doldurması gerektiği kendisine söylenir. Çevredeki güler yüzlü sivillere ve asker gediklisine kağıdı doldurmalarını rica etse de kağıdı doldurtmayı başaramaz. Cahilliğine ve insanların umursamazlığına lanet eden Kara Mehmet sinirli bir halde oradan ayrılır.

Temalar

Toplumsal Sınıf “Get Ulan” adlı hikâyeler memurlarla köylüler arasındaki ilişkiyi acınacak, gülünecek yönleriyle göstermekte, aradaki uçurumu belirtmekte ve kitap böylece sona ermektedir” (Yanardağ 2005, 44). Oğluna posta göndermek için Çamurlu köyünden şehre inmiş olan Kara

Mehmet, posta memurlarının umursamazlığı, fırsatçılığı ve kendi cehaletinden dolayı amacına ulaşamaz. Devlet memurları vergileri sayesinde maaş aldıkları halka kötü davranırlar.

AĞZI EĞRİ ÂDİL BEY

Kişiler

<i>Anlatıcı</i>	Ben-öyküsel ve dış-öyküsel anlatıcıdır.
<i>Âdil Tekin</i>	Anlatının başkarakteri ilköğretim sorumlusudur.
<i>Rıza</i>	Gezici öğretmendir.
<i>Niyazi Dede</i>	Üfürükçüdür.
<i>Ocazade Yakup</i>	Muskacıdır.

Anlatıda yer alan diğer anlatı kişilerinin isimleri şunlardır: Hopalı Şakir, Cafer Bey vd.

Detaylı Olay Örgüsü

Âdil Bey'in Yüzünün Eğrilmesi Cumhuriyet Caddesi, evin bulunduğu tepeden kıvrılır. Kasabada yaşayan herkes cadde üzerinde görünür. Ağzı eğri olan ilkokullardan sorumlu Âdil Bey'le herkes alay eder. Bir yaz günü Honaçay'da arkadaşlarıyla birlikte yıkanırken Âdil Bey'in ağzı eğrilir. O günden sonra herkesin alay konusu olan Âdil Bey Kirşan köyündeki üfürükçülere, muskacılara ve doktorlara gider. Şok tedavisi sayesinde az da olsa ağzındaki eğrilik düzelir. Fakat belirli aralıklarla şok tedavisi olmadığı takdirde ağzı yeniden eğriilmektedir. Ağzındaki eğriliği saklamak için birçok yola başvurur. Kışları ağzına bir şey örterek eğriliği gizlese de insanların alay konusu olmaktan kurtulamaz.

Âdil Bey'in Köy ve Kasabadaki Faaliyetleri Daha sonra Tilkili köyünde öğretmen olan Âdil Bey öğrencilere, köylülere ve ihtiyaç duyan herkese yardımcı olmaya çalışır. Köy okulunda yapılacak voleybol sahası için çok uğraşılır. En sonunda emeklerinin karşılığını alamayan Âdil Bey ilköğretim müdürüne dalkavukluk yaparak kendini kasabaya ilköğretim sorumlusu olarak aldirmayı başarır. Okulların sorunlarıyla elinden geldiğince ilgilense de eski idealistliğinden eser kalmamıştır. Büyük umutlarla köye gelen öğretmenlerle köylüler arasında arabulucu rolü oynamaya başlar. Oldukça medeni ve entelektüel bir memur olan Âdil Bey, kasabada eşi ve kayınvalidesiyle birlikte fötr şapka takarak gezen tek kişidir. Kendisine muhtarlar tarafından hediye edilen muskaları üzerinde taşır. Muskaların yüzündeki eğriliğe iyi geleceğine inanır.

Temalar

Yabancılaşma *Ağzı Eğri Âdil Bey* adlı öyküde Baykurt, öğretmenlik yaptığı yıllarda tanıdığı ilköğretim sorumlusunun yaşam öyküsünden yola çıkarak idealist bir öğretmenin zaman içinde nasıl benzeştirildiğini anlatır. Büyük umutlarla topluma faydalı bir birey olabilmek adına çok çalışmış ve çaba göstermiş olan Âdil Bey, ideallerinin hiçbir muhatabı olmadığını anlaması üzerine mücadele gücünü yitirir. İdeallerinden vazgeçmemiş olsa da bunlar için mücadele etmekten vazgeçer.

TAVLA KRALI

Kişiler

<i>Anlatıcı</i>	Ben-öyküsel ve dış-öyküsel anlatıcıdır. Yazarın sözcülüğünü yapar.
<i>Rıza Öztürk</i>	Gezici öğretmendir. Anlatının başkahramanıdır.
<i>Şevket</i>	Özel idare memurudur.
<i>Sami Bey</i>	Binbaşlıdır.

Turgut

Veterinerdir.

Detaylı Olay Örgüsü

Gezici Rıza'nın Oyun Düşkünlüğü Köylülerle birlikte yoğun bir şekilde çalışan anlatıcı birbirinden farklı işlerle uğraşarak günleri tüketir. Köyde yapacak çok iş vardır ve insanların çoğu gün içinde harcadıkları enerji nedeniyle yorgun düşer. Akşam vakitlerinde dinlenmek amacıyla köyün kahvesine giden anlatıcı devlet memurlarının yerlilerle oynadıkları oyunları izler. Kağıt oyunları, masa oyunları ve satranç gibi oyunlar herkes tarafından oynanır. Köye ilk geldiği zamanlarda satranç oynayan Gezici Rıza, ilerleyen zamanlarda satranç oynayabilecek kimseyi bulamadığı için tavla ve kağıt oyunlarına yönelir. Kısa sürede tavlının ve kağıt oyunlarının bağımlısı olur. Ortaokul müdürünün hakemliğini yaptığı her turnuvaya katılır ve hepsini kazanır. Kendisiyle övünen Gezici Rıza, her oyun kazanışında yumruğunu kaldırarak kendini metheder. Yine yumruğunu kaldırıp zafer naraları attığı bir anda anlatıcı onun elini tutup öper.

Gezici Rıza'nın Geçmişteki İdealleri Eğitimciliğinin ilk yıllarında Gezici Rıza eğitim seferberliğine katılmış ve okul yapması için görevlendirildiği her yere gitmiştir. Halkı örgütlemiş, eşgüdümlemiş ve teşvik etmiş olan Gezici Rıza otuz köyde okul yapmıştır. Fakat seferberliğin sonra ermesiyle eğitimciliğe geri dönmek zorunda kalan Gezici Rıza ders anlatamaz olur. Coşku içinde ülkenin her yerine okul yaptığı günleri özler. İdeallerin yitirilmesiyle Gezici Rıza kendini oyunlara vermiş, çağın atmosferi onu ait olmadığı bir düzende benzeştirmiştir.

Temalar

Yabancılaşma *Tavla Kralı* başlıklı öyküde Baykurt, yakın geçmişte toplumsal idealler doğrultusunda büyük gayret göstermiş ve ciddi fedakarlıklar yapmış olan Gezici Rıza'nın, ülkenin siyasi vizyonunun değişmesiyle birlikte kendi ülkelerine nasıl yabancılaşmış olduğunu anlatır. Eğitimciliğinin ilk yıllarında büyük bir heyecanla ülkenin birçok yerine okullar yapmış ve halkı bilinçlendirmiş olan Gezici Rıza, ilerleyen zamanlarda ülkelerinin toplumda ve devlette hiçbir karşılığının olmadığını görmesiyle kendine yabancılaşmaya başlar.

SULTAN ÇAYIRI

Kişiler

Anlatıcı Ben-öyküsel anlatıcıdır. Yazarın sözcülüğünü yapar.

Sandıkçı Ömer Yaklaşık yirmi yıldır memurdur.

Pabuşçu Duran Köyün esnaflarından biridir. Erzurumludur.

Anlatıda yer alan diğer anlatı kişilerinin isimleri şunlardır: Ocağcı Adem, Gorki bıyıklı fırıncı, Madenci Ali, Basmacı Necmi, Yargıç Bâki Bey vd.

Detaylı Olay Örgüsü

Sultan Çayırı'nın Paylaşılmasızlığı Bahar mevsiminin gelmesiyle birlikte topraktan yeşeren renkli çayırları ve havaya yaydığı eşsiz kokusuyla Sultan Çayırı anlatıcıda daima hayranlık duygusu uyandırmıştır. Bir dönemden sonra bölgeyi yöneten devlet memurları araziye rant alanı haline getirmeye veya toprağı işlemeye başlamışlardır. Fakat bazı kaymakamlar çayırın doğal güzelliğini korumaya çalışmışlardır. 15-20 yıl kadar memur olarak çalışmış olan Sandıkçı Ömer, bütün zenginliğine ve varlığına rağmen eksiklerinden ve başkalarından şikayet eder. Anlatıcı, onun evinin penceresinden çayırı izlemeye bayılsa da onun anlattıklarına katlanamamaktadır. Çevredeki esnaf devamlı olarak birbiriyle rekabet eder ve birbiriyle çatışır. Herkesin gözü çayırın üzerindedir.

Yerliler Arasındaki Çatışma Niksar'dan tütün getirip satan Pabuşçu Duran'a çayırı nasıl yönetmek istediğini soran anlatıcı; onun çayırın zenginliğini herkesle paylaşıp toprağı beraber işleyip birlikte yaşamak istediğini öğrenir. Sandıkçı Ömer'se çayırı kendisi için alacağını ve diğer toprakları isteyen

alabileceğini söyler. Çayırdaki kırk kişi çalıştırıp toprağı işleyeceğini söyler. Köylüler arasındaki çatışma ve fikir ayrılığı Pabuşçu Duran'la Sandıkçı Ömer arasındakilerle aynıdır.

Temalar

Çatışma "Verimli toprağa sahip olabilme mücadelesi de *Sultan Çayırı* adlı hikâyede verilir. Sultan Çayırı verimli, yeşilliği bol bir mekândır. Herkes bu çayıra sahip olmak için mücadele vermektedir" (Yanardağ 2005, 165). Sultan Çayırı'nın ne yapılması gerektiği konusunda köylüler ikiye ayrılır. Varlıklı kesim çayıra satın alıp toprağı işlemeyi düşünürken emekçi kesim daha çok çayırın ortak işletilmesi gerektiğini düşünür.

MUHALLEBİ ÇOCUĞU

Kişiler

<i>Anlatıcı</i>	Ben-öyküsel ve dış-öyküsel anlatıcıdır. Yazarın sözcülüğünü yapar.
<i>Yarhisarlı Cafer</i>	Anlatıcının balıkçı arkadaşlarından biridir.
<i>İlhami Bey</i>	Savcıdır.
<i>Servet</i>	Memurdur ve aynı zamanda balık avlar.
<i>Göçmen Rahim</i>	Berberdir.
<i>Kâmile</i>	İlhami Bey'in avukat eşidir.
<i>Kuyumcu Fahri</i>	Bölgenin önemli zenginlerindedir.
<i>Sandıkçı Ömer</i>	Memurdur.

Detaylı Olay Örgüsü

Göllerde Kaçak Avlanılması Birçok gölün bulunduğu köyde kaçak avcılık yapanların sayısı her geçen gün artmıştır. İlk zamanlarda eski usullerle ve zıpkınla avcılık yapılırken ilerleyen zamanlarda teknelerden atılan dinamitlerle sürü halinde balıklar yakalanmaya başlamıştır. Bu yüzden yakın zamanda göllerdeki balıkların tükeneceğini düşünen anlatıcı yerlilerin ilaç almak için bile balık bulamayacaklarını öngörür. Zira balıkçılar avladıkları balıkları çarşıda satmaktadırlar. Yarhisarlı Cafer'le birlikte balık tutmaya giden anlatıcı onun zıpkınla nasıl balık tuttuğuna şahit olur. Uzaklardan dinamitle avlanan balıkçıların patlattıkları dinamitlerin sesi gelir.

İlhami Bey'in Kaçak Avcılığa Engel Olamaması Beldede yaşayan memurlar da eğlence amacıyla balıkçılarla birlikte ava çıkmaktadırlar. İlhami Bey dinamitle avlanan balıkçılara en ağır cezayı vereceğini söyleyip dursa da o güne kadar herhangi bir işlem yapmamıştır. İzmir ve İstanbul'da eğitim almış, mütedeyyin bir ailede büyümüş ve avukat bir kadınla evlenmiş olan savcı yalnızca kendi çıkarını düşünmektedir. Eşinin hazine avukatı olmasıyla gelirinin daha da artacağını ve parasını doya doya harcayabileceği bir yere taşınmak istediğini söyler. Göçmen Rahim'in berber dükkanında tıraş olduğu sırada patlamaların etkisiyle dükkanın camları aşağıya iner. Öfkeye kapılan İlhami Bey sorumluların jandarma tarafından yakalanıp getirilmesini ister. Kanun kitabını inceleyen savcı sorumlulara en ağır cezayı vermek ister. Kuyumcu Fahri'nin oğlu savcının karşısına çıkarılır. Kuyumcu Fahri'nin oğlu balık değil tüfekle bıldırcın avladığını söyler. Dinamitle balık avlanmasına karşı olduğunu da belirtir. Şüphelinin Kuyumcu Fahri'nin oğlu olduğunu öğrenmesinin ardından İlhami Bey onu serbest bırakır. Zira şüphelinin ailesinin bölgenin en varlıklı ailelerinden biri olduğunu bilmektedir. Başının belaya girmesini istemeyen İlhami Bey herhangi bir adli işlem başlatmaz. Anlatıcının isteği üzerine İlhami Bey, diğer şüpheli bir şüpheli olan Cemal'i de utanç içinde serbest bırakır.

Temalar

Güç *Muhallebi Çocuğu* adlı öyküde Baykurt, uzun yıllar öğretmenlik yaptığı beldedeki göllerde kaçak avcılık yapan kişilerin statülerine göre adlî kurumlarca nasıl ayrı muamelelere maruz kaldıklarını anlatır. Bölge savcısı olan İlhami Bey dinamitle balık avlayan kişileri ağır bir şekilde cezalandırmak ister. Fakat karşısına şüpheli olarak çıkarılan kişi bölgenin saygın zenginlerinden biridir. Bundan dolayı İlhami Bey şüpheli hakkında herhangi bir adlî işlem yapmaktan vazgeçer. Diğer şüphelilerden biri olan Cemal'i de anlatıcının isteği üzerine affetmek zorunda kalır.

KOŞU

Kişiler

<i>Yastığittin Sunar</i>	İlçenin kaymakamıdır.
<i>Anlatıcı</i>	Ben-öyküsel ve dış-öyküsel anlatıcıdır. Yazarın sözcülüğünü yapar.
<i>Okul Müdürü</i>	Anlatıcının öğretmenlik yaptığı okulun müdürüdür.
<i>Vali</i>	İl yönetimine atanan yeni validir.

Anlatıda yer alan diğer anlatı kişilerinin isimleri şunlardır: Sağlık Müdürü, Müdür Âdil Bey, Aşçı Selim vd.

Detaylı Olay Örgüsü

Valinin İle Atanması Uzun süre valisiz yönetilmiş olan il en sonunda bir vali atanır. Atanan vali ilin girişinde kaymakamlar tarafından törenle karşılanır. Hükümet konağına gidilmesinin hemen ardından uzun bir söylev çeken vali çeşitli vaatlerde bulunur. Odasındaki pencereden dışarıyı seyrederken ilin Atatürk'e olan sevgisini göstermek amacıyla bir heykel yapılmasını ister. Akşam Çimento Şirketi'nde yapılan toplantıda vali kaymakamlardan heykel için fedakarlık yapılmasını ister. Kaymakam Yastığittin Sunar maaşını bağışlayacağını ve ilçedeki memurların da aynı şekilde maaşlarını bağışlayacaklarını söyler. Sağlık Müdürü'nün ilin heykelden daha önemli ihtiyaçlarının olduğunu söylemesi üzerine Kaymakam Yastığittin Sunar valinin teklifini savunur. Vali Kaymakam Yastığittin Sunar'ı yemeğe davet eder ve en yakın zamanda ilçeyi ziyaret edeceğini söyler.

Valinin İlçeyi Ziyaret Etmesi Valinin ilçeye gelişi şerefine karşılama töreni düzenlenmesine karar veren kaymakam okul müdürleriyle bu konu üzerine toplantı yapar. Öğretmenler maaşlarını heykel için bağışlarlar. Öğrencilerin karşılama törenlerine katılmaları kanunen yasak olduğu için valinin geleceği gün öğrenciler arasında bir koşu yarışması düzenlenmesine karar verilir. İlkokul öğrencileri seyirci, ortaokul öğrencileri ise yarışmacı olacaktır. İlk üçe giren yarışmacılara hediye olarak çorap ve kravat verilmesi düşünülse de öğrencilerin ayakkabıları ve takım elbiseleri yoktur. Bundan dolayı müdürün masasının üzerindeki Nutuk serisinin öğrencilere hediye edilmesine karar verilir. Tören planlandığı gibi geçer ve vali uzun söylevinin ardından ilçeden ayrılır. Yarışmada dereceye giren öğrencilere verilen kitapların demirbaş listesinde olduğunun anlaşılması üzerine kitaplar geri alınır ve onlara başka kitaplar verilir. Yaptığının yanlış olduğunu bilmesine rağmen müdür itibarına zarar gelmemesi için öğretmenleri kitaplar zarar gördüğü için azarlar.

Temalar

İtibar *Koşu* adlı öyküde Baykurt, geçmişte eğitimci olarak görev yaptığı okullardan birinin müdürünün ve ilçe kaymakamının mevkilerinde yükselmek için ve daha fazla itibar kazanmak için yaptıkları dalkavuklukları anlatır. Valinin ilçeyi ziyaret etmesi şerefine tören düzenlemek isteyen kaymakam bu konuda okul müdürünü görevlendirir. Okul müdürü öğrenciler arasında yapılacak bir koşu müsabakası düzenler. Beldenin ihtiyaçları ve beklentileriyle yüksek seviyedeki memurların eylemleri birbirlerine ters düşmektedir.

BİR ŞEVKET

Kişiler

Osman (Sorumlu/Asosyal) Yerlilerin girişimiyle kurulan köy okuluna müdür olarak atanan Osman, oldukça disiplinli, dakik, dikkatli, kurallara uyan ve sorumluluk duygusu olan bir karakter olsa da insanlarla empati yapma yeteneğinden yoksundur. Üstleri tarafından okul yönetimi konusunda söylenen her şeyi emir addeder. İyi bir yönetici olsa da iyi bir eğitmen de değildir. Okuldaki öğrencilerin psikolojik durumlarıyla ve onların ailelerinin ekonomik durumuyla hiç ilgilenmez. Onun için önemli olan tek şey okulun gelişmesidir. Müdür Osman amacına ulaşarak okulu oldukça iyi bir duruma getirir. Fakat birçok öğrencinin hayallerini gerçekleştirilmesine engel olur.

Otoriter Okulu oldukça katı bir şekilde yönetir: “Arkadaşlar, oturumu açıyorum! Gündemde şu şu maddeler var...” (Baykurt 2020, 112).

Çalışkan “Müdürünki “Etme Osman”, diyor, “burda da başlama şekerim! Evine vaktinde gel, vaktinde git! Çocuklar yüzünü unutuyorlar! Benim de canım sıkılıyor. Hem bir gazete abone ol da, İstanbul yaz mı, kış mı? Haber alalım!” (Baykurt 2020, 113).

Ciddi “Günümüzün on iki saati birlikte geçiyor. Ne şaka yapıyor, ne yaptırıyor. Ne kitaplardan oluşuyor, ne konuşturuyor. Sekiz ağız, dokuz dudak, akşamlara kadar o susuyor, biz susuyoruz” (Baykurt 2020, 113).

Duyarsız “Parpiresip, müsamaha yok! Birine böyle yaptın mı, yarın hepsi yoksulbaşı kesilir! İkincisi bu çürük yapı okul olmak ister! Gelen müfettişler araç gereç görmek ister! Daha bizim bir Anayurt haritamız bile yok! Mühür yok, başlık yok!” (Baykurt 2020, 114).

Şevket Tiyatrocu olmak isteyen öğrencidir.

Anlatıcı Ben-öyküsel ve dış-öyküsel anlatıcıdır. Yazarın sözcülüğünü yapar.

Tapucuğil Köyde yapılan okul binasının sahibidir.

Kıkırdak Nermin El işi öğretmenidir.

Âdil Bey İlköğretim sorumlusudur.

Kasımkul Şevket’in babasıdır.

Memedâ Hademedir.

Cemil Bey Şube başkanıdır.

Detaylı Olay Örgüsü

Köye Okulun Kurulması Tapucuğil ve birkaç köylü tarafından uzun zaman kullanıldıktan sonra terk edilmiş olan bina bakımsızlıktan dolayı hayvanların yattığı, pislediği ve çöplerin atıldığı bir yer haline gelmiştir. Binanın bulunduğu köye yıllar içerisinde banka ve toprak ofisi gibi birçok kurum açılmıştır. Köyde ortaokulun eksik olduğunun fark edilmesiyle Ankara’dan okul yapılması istenir. Ankara’nın girişimiyle tapucuğilin binası ortaokula çevrilir. Müdür Osman ve anlatıcıdan sonra temel dersleri verecek diğer öğretmenler de görev yerlerine atanıp çalışmaya başlarlar. Oldukça disiplinli, planlı ve kanunlara uyan bir müdür olan Osman, kısa sürede öğretmenlerin ve Âdil Bey’in yardımıyla okul binasını kullanışlı hale getirir. Bahçe ve bina tamamlandıktan sonra çeşitli kollar kurulur. Spor ve sanat kolunu müdür yönetir. Anlatıcının en çok önemseydiği kitaplık kolu, kitaplık olmadığı için kurulamaz.

Öğrenci Şevket’in Tiyatrocu Olmak İstemesi Okul yönetiminin tasdiğiyle tiyatro grubunun *Kibarlık Budalası* ve *Akıllı Taciri* adlı oyunları sahnelemesine karar verilir. Ders saatleri dışında öğrenciler tiyatro oyunlarını prova ederken öğretmenler de sahne dekorlarını ve diğer malzemeleri hazırlarlar. Arabacı Kasımkul’un oğlu Şevket hamal rolünde oldukça iyi iş çıkarır. Fakat babası okula olan borçlarını ödeyemediği için müdür tarafından ayrımcılığa uğrar. Müdür Şevket’i sürekli olarak Hayat Bilgisi dersinden bırakır ve onun tiyatro oyunculuğuna olan şevkini kırar. Oyun yerlilere ücretli olarak sergilenir. Şevket’in babası zor da olsa oyun izlemeyi başarır. Anlatıcı ve öğretmenlerin yardımıyla Şevket mezun olur ve astsubay okuluna gider. Konservatuvarda okuması hayal edilen Şevket

oyunculuktan uzak kalır. Ayrımcılık ve adaletsizlik nedeniyle Şevket oyuncu olma hayalini gerçekleştiremez.

Temalar

Adaletsizlik *Bir Şevket* adlı öyküde Baykurt, görev yaptığı köy okullarından birinde kurulan tiyatro topluluğunda Şevket adlı yetenekli bir tiyatro oyuncusu olan öğrenciyle tanışır. Onu gören ve oyunlardaki performanslarını izleyenler onun konservatuvara gitmesi gerektiğini söyler. Fakat Şevket'in babasının okula olan borçlarını ödeyememesi üzerine Şevket, okul müdürü tarafından ayrımcılığa maruz kalır. Bunun üzerine oyuncu olma ve okuma şevki kırılan Şevket öğretmenlerinin desteğiyle mezun olur. Fakat Şevket konservatuvara gidemez ve oyuncu olma hayallerine veda etmek zorunda kalır.

HAYDAR BEYİN EVRENİ

Kişiler

Haydar Bey Anlatının başkarakteri altmış yaşında bir öğretmendir.

Denetmen İlkokul müfettişidir.

Ocakçı Mustafa Köy kahvehanesini işletmektedir.

Âdil Bey İlköğretim müdürüdür.

Detaylı Olay Örgüsü

Haydar Bey'in Öğretmenliği Yapılan okulla birlikte küçük bir ilçeye dönüşmüş olan birkaç köyle çevrili merkeze ilk atanan öğretmenlerden biri Haydar Bey olmuştur. Sekiz öğretmenle birlikte eğitim faaliyetine başlanmasıyla ilçeye hükümet konağı yapılmış ve biraz hareket gelmiştir. Yaklaşık otuz yıldır öğretmenlik yapan altmış yaşındaki Haydar Bey'in emekliliği gelmiş olsa da maaşının düşmesini istemediği için çalışmaya devam etme konusunda ısrar eder. Bundan dolayı okulu denetlemeye gelen denetmene her türlü dalkavukluğu yapar.

Haydar Bey'in Dış Dünyaya Kapalılığı Tutumluluğu ve ürkekliği nedeniyle yerliler tarafından alay konusu edilen Haydar Bey anlatıcının ilgisini çeker. Zira anlatılanlara göre Haydar Bey daha önce hiç köyden ayrılmamış, borçlarını ödememek için elinden geleni yapmış ve üstlerine her zaman fazla saygı göstermiştir. Zaman zaman anlatıcı köylülerden duyduğu tabirlerin ne anlama geldiğini Haydar Bey'e sorar. O da anlamını bilmediği tabirlerin anlamına Lügat-i Naci'den bakar. Öğretmenin böylesine eski kitapları referans almasını garip bulur. Ankara'da Makine Kimya veya Onarım Atölyesi'nde astsubay olan oğlunun hastaneye kaldırıldığını öğrenen Haydar Bey trenle onun yanına gidecektir. Fakat kimliği 1931 yılına ait olduğu için yolculuk sırasında sorun yaşayıp yaşamayacağı düşünülür. Kimlikteki fotoğraf ve pullar oldukça eskidir. Kars'tan dönerken tren görevlileri onun yolculuk yapmasına izin verirler. Oğlu, temizlemiş olduğu tüfeğin geri tepmesiyle gözünden yaralanmıştır.

Temalar

Ataerkillik *Haydar Beyin Evreni* adlı öyküde Baykurt, öğretmenlik yaptığı yıllarda tanımış olduğu bir öğretmenden yola çıkarak köyde yaşayıp dış dünyaya kapalı olan insanları anlatmaktadır. Haydar Bey yaklaşık otuz yıldır öğretmenlik yapmaktadır ve altmış yaşına gelmiştir. Daha önce doğup büyüdüğü köyden hiç ayrılmadığı için dış dünyaya tamamen kapalı kalmıştır. Kimliğini 1931 yılından beri yenilememiştir. Oğlunun başka bir şehirde hastaneye kaldırılması üzerine ilk defa köyden ayrılır.

UĞUROLA...

Kişiler

Muhlis Bey Anlatının başkarakteri ilçenin kaymakamıdır.

Muhtar Mesçi köyünün muhtarıdır.

Ofisçi Ömer Muhlis Bey'in sekreteridir. Büro görevlisidir.

Detaylı Olay Örgüsü

Muhlis Bey'in Tayin Edilmesi Sultan Çayırının yakınlarında kurulu olan köy bazı ayarlamalar yaparak mahalleye çevrilmiş ve bu sayede devletten daha fazla ödenek almaya başlamıştır. Fakat ödeneğin miktarı artmasına rağmen köyde ciddi değişim yaşanmaz. Zira beldeye atanan her yönetici uzun süre kalmadan bir an evvel tayinini ister ve başka bir yere gönderilir. Beldeye en son atanan Muhlis Bey beldeye altı ay kadar kaldıktan sonra tayin edilir. Zira uzun süredir tayin başvurusu yapmış olsa da ancak bakan tanıdıklarını araya sokarak atamasını gerçekleştirmiştir.

Muhlis Bey'in Onuruna Ziyafet Düzenlenmesi Beldeden ayrılacak olan Muhlis Bey'e veda etmek amacıyla bir ziyafet düzenlenmesine karar verilir. Mesçi köyündeki Sultan Çayırında toprak sorunu yaşayan muhtar Muhlis Bey'i ziyaret eder. Muhlis Bey muhtara tayininin çıktığını, sorununu çözemediği için üzgün olduğunu fakat gerekli yazıları yeniden yazıp ilgili mercilere göndereceğini söyler. Muhtar Muhlis Bey onuruna köyde bir ziyafet düzenler. Bölgedeki bürokratlar arasındaki kısa süreli tartışmanın sonunda bir sofraya hazırlanır. Muhlis Bey ve çalışma arkadaşları hazırlanan yemekleri afiyetle yerler. Muhtar ve köylüler Muhlis Bey'e fazlasıyla saygı gösterir. Muhlis Bey sofradan kalktıktan sonra Mesçililer de kalanları yerler.

Temalar

Toplumsal Sınıf Toplumcu-gerçekçi yazınsal akımın ilkelerine neredeyse her eserinde sadık kalmış olan yazar aynı zamanda Sosyalist dünya görüşünün yılmaz bir savunucusudur. *Uğuroğlu...* adlı öyküde Baykurt köylü sınıfının yöneticiler tarafından nasıl oyalandığını ve umursanmadığını anlatır. Yönetici sınıftan hiçbir fayda görmemiş olmasına rağmen köylü sınıfı, yüzyıllar boyunca genlerine aşılınmış olan özdeğersizlik nedeniyle büyüklerine itaat eder. Anlatıda bu durum gerçekçi bir üslupla eleştirilir.

ENSTİTÜLÜ İLYAS PINARBAŞI

Kişiler

İlyas Pınarbaşı 1928 yılında Kurşunlu'nun Bozkuş köyünde dünyaya gelen anlatının başkarakteri enstitüde aldığı eğitimle ülkenin en önemli aracılarından biri olur.

Tahir Pınarbaşı İlyas'ın babasıdır.

Tonguç Köy enstitülerinin kurucusu İsmail Hakkı Tonguç'tur.

Yücel Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel'dir.

Anlatıda yer alan diğer anlatı kişilerinin isimleri şunlardır: M. Salih Arı, Müdür Turan, anlatıcı vd.

Detaylı Olay Örgüsü

İlyas'ın Enstitülü Olması 1928 yılında Kurşunlu'nun Bozkuş köyünde dünyaya gelen İlyas, ailesinin yaşadığı ekonomik sorunlar nedeniyle okula gidememiştir. Fakat babası Tahir İlyas'ı okula göndermeye karar verir. Dört yıl süren eğitimin ardından İlyas okulu bırakmak zorunda kalır. Gököy'de enstitünün açılmasıyla İlyas on bir yaşında okula geri döner. Derslerinde ve uygulamalarda oldukça başarılı olur. Bir gün Hasan Ali Yücel ve İsmail Hakkı Tonguç enstitüyü ziyaret eder. İlyas'ın arıcılığa meraklı olması, iyi bal yetiştirmesi ve arıcılıkla ilgili bilgiler toplayıp halk deyişlerini derlemiş olması Tonguç'un ilgisini çeker. İlyas'ın defterleriyle enstitüden ayrılan Tonguç bir süre sonra enstitüye mektup gönderir ve İlyas'ın Kepirtepe Köy Enstitüsü'ne gönderilmesini ister. Onun orada daha iyi arıcılık eğitimi alacağını düşünür.

İlyas'ın Donanımlı Bir Arıcı Olması

Eğitimini tamamlayıp köye döndükten sonra İlyas'ın öğretmenlik yerine arıcılık yapacağından korkulur. Fakat İlyas hem arıcılık hem de öğretmenlik yapar. Köye geri döndükten sonra İlyas köyün imar planına şekil vermiştir. Darüleytamların kurucusu İsmail Mahir Efendi'nin kuramsal bilgiye ve uygulamaya dayalı eğitim modelini örnek alır. Bal otlarının katoloğa geçirilmesini sağlar, arı okulunun temelini atar, uyuz salgınına karşı yaptığı araştırmayla yeni bir merhem geliştirip köylülere dağıtır ve arıcılığı yayarak hırsızlık olaylarını azaltır. Köylülerle birlikte ürettiği balı markalaştıran İlyas ülkenin birçok yerinde üretilen balları satar.

Temalar

Görev *Enstitülü İlyas Pınarbaşı* adlı öyküde Baykurt, enstitüde eğitim almış olan köylü bir öğrencinin nasıl başarılı bir üreticiye dönüştüğünü anlatır. Enstitüdeki yıllarında özellikle arıcılıkla yakından ilgilenen İlyas, İ. H. Tonguç ve H. A. Yücel gibi başöğretmenlerin yönlendirmesiyle iyi bir eğitim alır. Eğitimini tamamladıktan sonra enstitünün önemli öğretmenlerinden biri ve köyün önemli bal üreticilerinden biri haline gelir. İlyas Pınarbaşı Bozkuşullarla birlikte bal üretip onlarla birlikte üretilen balları satar.

ŞEMSI PINARI

Kişiler

Kadın Isparta'nın Lengüme köyünden olan karakter Tol köyünde yaşamaktadır. Hastadır.

Anlatıcı Ben-öyküsel ve dış-öyküsel anlatıcıdır. Yazarın sözcülüğünü yapar.

Hasan Bey Köyün toprak ağasıdır. Pancar tarlaları vardır.

Detaylı Olay Örgüsü

Anlatıcının Tol Köyündeki Kutlamaları Gözlemlemeye Gitmesi Kış mevsiminin sona ermesi ve baharın gelmesiyle birlikte anlatıcı köyde bir iş yılını doldurmuş olur. Yollar hâlâ çamurludur ve etrafta uzun uçsuz boşluklar vardır. Geçen son bir yıl anlatıcı için köyün boşluğu gibi geçmiştir. Zaman algısını yitirmiştir. İlköğretim müdürünün isteği üzerine Tol köyündeki öğrencilerin bayram kutlamalarını gözlemleyecek olan anlatıcı oraya doğru yola çıkar. Köye giden düzgün bir araç bulamaması üzerine yürümeye karar verir.

Anlatıcının Tol Köylülerinin Sorunlarını Gözlemlemesi Şemsi Pınarı'na varan anlatıcı başı ve sonu görünmeyen tarlalar arasında ilerlerken sıcağın dolayısıyla yorulur. Tarlaların arasında gördüğü bir huğa girerek dinlenmek ister. Anlatıcının girdiği huğ pislik ve sidik kokmaktadır. Yeni doğum yapmış anne kedinin miyavlama sesleri duyulur. Anlatıcı anne kediyle ilgilendikten sonra yerde ter içinde yatan bir kadın görür. Hasan Bey'in pancar tarlalarında çalışan köylülerden birinin eşi ter ve ateş içinde huğun altında yatmaktadır. Eşi tarafından hastaneye götürülmüş olan kadın, eşi köye geri dönüp çalışmak zorunda olduğu için gerekli tedaviyi alamamıştır. Köylülerin hayatta kalabilmeleri için çalışmaları şarttır. Hasan Bey'in tarlasına giden anlatıcı orada çalışan topraksız köylüyü görür. Köylüler Hasan Bey haricinde her şeyden şikayet ederler. Kendisi de Isparta'nın Lengüme köyünden olan anlatıcı, hasta kadını kız kardeşi yerine koyar ve onun için üzülür. Tol köyündeki okula varan anlatıcı öğrencilerin vatan toprağı uğruna can vermeyi öven bir şiiri okuduklarını duyar. Fakat anlatıcı vatanın gerçek sahiplerinin onların olmadığını bilir. Bundan dolayı devletin köylülerle dalga geçtiğini düşünerek gülmeye başlar.

Temalar

Toplumsal Sınıf *Şemsi Pınarı* adlı öyküde Baykurt, bir okulda düzenlenecek bayram kutlamalarını gözlemlemek için görevlendirilir. Tol köyünden geçerken toprağı işleyen ve Hasan Bey için pancar yetiştiren köylüleri gözlemler. Köylü kadınlardan biri oldukça hastadır. Neredeyse ölmesi an meselesidir. Fakat buna rağmen kadının eşi çalışmak zorunda olduğu için eşini bir huğun altına yatırıp tarlaya gelmiştir. Okuldaki öğrenciler, vatan için can vermenin ne kadar yüce bir davranış olduğunu anlatan bir şiir okurlar. Fakat bahsi geçen vatan aslında onlara ait değildir.

MİLLİYETÇİ KERİM BEY

Kişiler

Kerim Altay (Kapalı/Asosyal) Bir ilköğretim müfettişi olan Kerim Altay köy okullarını düzenli olarak teftiş etmektedir. Aşırı otoriter ve kötü niyetli bir karaktere sahip olan Kerim Altay; hem öğretmenlere, hem yöneticilere hem de hizmetlilere adeta kan kusturur. Dönemin atmosferine göre söylem ve tavır değiştirir. Belirli ilkeleri benimsemiş gibi görünse de aslında önemseydiği tek şey makam ve unvandır. Bundan dolayı köy enstitüleri aleyhinde kara propaganda yapar. Köy enstitülerinin kapatılması için türlü yalanlar uydurur. Bütün bunları vatansızlık adı altında gerçekleştirir.

Otoriter “Kerim Altay, kılıç gibi bir ilköğretim müfettişiydi o zamanlar. Okullara girdi de bağırды mı, öğrenciler, öğretmenler, kaçacak delik arardı. Bağırarak için bahaneyi de kolay bulurdu” (Baykurt 2020, 148).

Dalkavuk “Onlar Köy Enstitülerini mi konuşuyor, o da konuşuyordu! Onlar Köy Enstitülerini mi beğeniyor, o da beğeniyordu!” (Baykurt 2020, 149).

Düzenbaz “Sonuna doğru iş için üste en az 500 lira istediğini de ekliyor o zamanın parasıyla! İmzalıyor” (Baykurt 2020, 150).

Kurnaz Köy enstitüsüne kabul edilmemesinden dolayı ağız değiştirir: “Kız erkek bir arada öğretim” ne oluyor arkadaş? Biz mutaassıp bir milletiz kardeşim! Köylümüzün kutsal inançlarına ve milli geleneklerimize karşı gelemeyiz” (Baykurt 2020, 152).

İzzet Çardak Ankara İlköğretim Müfettişidir.

Tonguç Köy Enstitülerinin kurucusu İsmail Hakkı Tonguç'tur.

Detaylı Olay Örgüsü

Kerim Altay'ın Köy Enstitüsüne Başvurması Kayseri'deki ilköğretim müfettişlerinden Kerim Altay sınıfını teftiş ettiği bir öğretmeni cezalandırmak istediğinde öğrencilerin temizlik kontrolünü yapar. Öğrencilerin bitli ve uzun kirli tırnaklarla okula geldiklerini gördüğü an öğretmeni korkunç şekilde azarlar. Okulda çalışan hizmetlileri de temizlik konusunda darlayan müfettiş bir pencereyi veya sırayı pis gördüğünde hizmetliye şiddet uygular. Son zamanlarda üstlerinin köy enstitülerini övdüklerini ve sürekli onlardan bahsettiklerini duyan Kerim Altay daha önce hiç köy enstitüsü görmemiş olmasına rağmen onlar hakkında gittiği her yerde güzelleme yapar. Yalnızca bir kez görmüş olduğu Pazarören Köy Enstitüsü'nden yola çıkarak müfredat, metot, öğrenciler ve öğretmenler üzerine yorumlarda bulunur. Köy enstitüsüne geçmeye karar veren Kerim Altay Ankara'ya başvuruda bulunur.

Kerim Altay'ın Köy Enstitülerine Karşı Çalışması Ankara ilköğretim müfettişlerinden İzzet Çardak'ın daha küçük bir yere tayin olmak istediğini öğrenen Kerim Altay, onunla görev yerini değiştirmek ister. Bunun karşılığında İzzet Çardak'tan 500 lira ister. İsmail Hakkı Tonguç'a durumu bildiren İzzet Çardak Kayseri'ye atanır. Fakat Kerim Altay'ın ataması bir türlü gerçekleşmez. Haftalar sonra atamasının neden yapılmadığını öğrenmek üzere İsmail Hakkı Tonguç'u ziyaret eden Kerim Altay'a İzzet Çardak'a yollanan pusula gösterilir. Köşeye sıkışan Kerim Altay hakkındaki suçlamaları kabul eder. Açığa alınan Kerim Altay enstitü hakkında olumsuz şeyler söylemeye başlar. Öğrencilerin işçi gibi çalıştırıldıklarını ve bundan dolayı zayıfladıklarını, eğitimin çok kötü olduğunu ve vatan hainleri yetiştirildiğini söyler. Bakanın değişmesiyle birlikte Kerim Altay işine geri döner. Yeni bakanın isteği üzerine Kerim Altay köy enstitüleri üzerine kara propaganda yapar. Köy enstitülerinin Komünist yapılar olduğu her yerde söylenir.

Temalar

Güç *Milliyetçi Kerim Bey* adlı öyküde Baykurt, bir ilköğretim müfettişinin devletin verdiği yetki ve güçle nasıl yozlaştığını gerçekçi bir üslupla anlatır. Köy okullarında teftiş ettiği eğitim ve hizmetli kadrosuna oldukça kötü davranır. Köy enstitülerinin övüldüğü bir dönemde oraya geçiş yapmak ister. Kayseri'ye tayin olmak isteyen bir müfettişten yerini devretmesi karşılığında 500 lira

ister. Bu durumun ortaya çıkmasının ardından Kerim Altay enstitülerin aleyhine çalışır ve yapı hakkında kara propaganda yapar.

BOYKOTÇU ÖĞRENCİLERİ DİNLERKEN

Kişiler

Anlatıcı Ben-öyküsel ve dış-öyküsel anlatıcıdır. Yazarın sözcülüğünü yapar.

Müsteşar Dönemin eğitim müsteşarıdır.

Anlatıdaki diğer anlatı kişilerinin isimleri şunlardır: Ankara'nın Ayaş ilçesinden bir öğrenci, Kurşunlu köylü vd.

Detaylı Olay Örgüsü

Öğrencilerin Boykota Başlaması Okula gidemeyen fakir aile çocukları ve İmam Hatip Okullarına gitmek istemeyen gençler Ağaç İşleri Olgunlaşma Enstitüsü'nde eğitim almaya başlarlar. İki yıllık eğitimin ardından öğrenciler mezun olduktan sonra ne olacaklarını ve ne iş yapacaklarını sorgulamaya başlarlar. Zira sandalye ve masa ayağı onarmaktan başka hiçbir şey yapmamışlardır. Ankara'nın köylerinden ve ilçelerinden gelip eğitim almış olan gençler boykota başlarlar. Bunun üzerine müsteşar okulu kapatacağını duyurur. Öğrencilere okulun Balkanların en iyisi olduğu ve kendilerinin Rahmi Koç tarafından ABD'ye gönderileceği söylense de öğrenciler vaat değil somut eylem görmek isterler.

Boykotun Nedeni ve Başka Öğrencilerin de Katılması Tekniker Okulu öğrencileri de boykota katılır. Seksen kişilik öğrenci grubuna anlatıcı da destek verir. Darbe döneminde koltuğunu kaybetmekten korktuğu için üstlerinin kapılarının önünde ağlamış olan müsteşar eskiden olduğu gibi otoriterleşmiştir. Maaşının yanında üç ayrı ödenek almaktadır. Her şeyi öğrenciler yaparken ödeneklerin nerelere harcadığı bilinmemektedir. Anlatıcı sorumlulara gençlerin aydınlanmaya başladıklarını ve sınıflarını savunup haklarını aradıklarını söyler. Anlatıcı küçük bir kıvılcım olarak gördüğü boykotun ilerleyen zamanlarda yangına dönüşeceğine inanır.

Temalar

Arayış *Boykotçu Öğrencileri Dinlerken* adlı öyküde, Ağaç İşleri Olgunlaşma Enstitüsü'nde iki yıllık eğitimini tamamladıktan sonra ne iş yapacaklarını merak eden öğrenciler yetkililerle görüşürler. Mezun olduktan sonra bir geleceklerinin olmadığını anlayan öğrenciler sorumlulardan hesap sormaya başlarlar. Eğitim alanında görev yapan bürokratların yalnızca kendi çıkarlarını düşündükleri ve öğrencileri sindirmeye çalıştıkları gerçekçi uygulamalar ışığında okurun gözleri önüne serilir. Öğrenciler maruz kaldıkları haksızlık karşısında bir araya gelip hak arama mücadelesine girerler.

Kaynakça

Baykurt, Fakir. *Efendilik Savaşı*. Düzenleyen Kenan Kocatürk. İstanbul, Beyoğlu: Literatür Yayınları, 2020.

Yanardağ, Mehmet Fetih. *Fakir Baykurt'un Hikaye ve Romanlarının Tema ve Yapısı Üzerine Bir İnceleme*. Doktora Tezi, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya: İnönü Üniversitesi, 2005.

Yanardağ, Mehmet Fetih. «*Fakir Baykurt'un Hikayelerinde Tema*.» Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 2007: 227-263.